

ČESKÁ REPUBLIKA

**ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY**

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátu složeném z předsedy JUDr. Petra Mikeše, Ph.D., a soudců JUDr. Miloslava Výborného a JUDr. Milana Podhrázkého, Ph.D., v právní věci žalobce: **Mgr. F. Š.**, proti žalované: **Vězeňská služba České republiky**, se sídlem Soudní 1672/1a, Praha 4, o žalobě na ochranu proti nečinnosti žalované, v řízení o kasační stížnosti žalobce proti usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 7. 2019, čj. 9 A 52/2019-125,

t a k t o :

- I.** Návrh žalobce na ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti **se zamítá**.
- II.** Usnesení Městského soudu v Praze ze dne 31. 7. 2019, čj. 9 A 52/2019-125, **se ruší** a věc **se vrací** tomuto soudu k dalšímu řízení.

O d ů v o d n ě n í :

I. Vymezení věci

[1] Žalobce (dále „stěžovatel“) podal u Krajského soudu v Plzni (dále jen „krajský soud“) žalobu na ochranu proti nečinnosti spočívající v nevyřízení jeho žádosti o poskytnutí informací dle zákona č. 106/1999 Sb., o svobodném přístupu k informacím.

[2] Usnesením ze dne 30. 11. 2018, čj. 57 A 161/2018-14, krajský soud stěžovateli přiznal osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu (výrok I.). Podle krajského soudu stěžovatel splňoval předpoklady pro osvobození od soudních poplatků, neboť je poživitelem invalidního důchodu, nachází se ve výkonu trestu odnětí svobody a na jeho majetek byl prohlášen konkurz. Současně se podle krajského soudu nejednalo o zjevně bezúspěšný návrh. Stěžovatelovu žádost o ustanovení zástupce z řad advokátů pro řízení o žalobě krajský soud zamítl (výrok II.), neboť neshledal naplnění podmínky nezbytnosti zastoupení.

[3] Usnesením ze dne 9. 4. 2019, čj. 57 A 161/2018-104, krajský soud věc postoupil Městskému soudu v Praze (dále jen „městský soud“) jako soudu místně příslušnému.

[4] Městský soud v záhlaví popsaným usnesením odňal se zpětnou účinností osvobození od soudních poplatků v plném rozsahu přiznané výrokem I. usnesení krajského soudu.

[5] V odůvodnění uvedl, že se neztotožňuje s názorem krajského soudu, který stěžovatele v plném rozsahu osvobodil od soudních poplatků. Městský soud vycházel ze stejných skutkových zjištění ohledně stěžovatelovy majetkové a finanční situace, avšak dospěl k jinému závěru než krajský soud. Z jeho úřední činnosti mu bylo známo, že se majetkové poměry stěžovatele od doby rozhodování krajského soudu do dne, kdy rozhodl o odebrání osvobození od soudního poplatku městský soud, nezměnily. Městský soud uvedl, že stěžovatel dostatečně neobjasnil a neprokázal jeho poměry, soud tak o nich neměl ucelenou představu a jeho tvrzení tak považoval za neúplná, tudíž nevěrohodná.

[6] Dále městský soud uvedl, že u stěžovatele navíc existují zvláštní okolnosti, které vedou k závěru, že v jeho případě je namíste výjimečně využít oprávnění k soudnímu uvážení a osvobození od soudních poplatků nepřiznat. Městský soud konstatoval, že mu je z vlastní úřední činnosti známo, že stěžovatel vede s různými veřejnými institucemi celou řadu sporů týkajících se poskytování informací podle zákona o svobodném přístupu k informacím. O takový spor jde i v nynější věci. Tento spor není takového charakteru, aby měl vztah k podstatným okolnostem stěžovatelovy životní sféry. Netýká se, ani nepřímo, jeho majetku, životních podmínek či jiných podobných záležitostí. Takové spory má zajisté právo vést, dává-li mu objektivní právo procesní možnosti tak činit, a musí v nich mít možnost účinně hájit svá práva. Není však důvod, aby náklady na vedení takových sporů, které je zásadně povinen hradit každý žalobce, za stěžovatele pravidelně nesl stát formou osvobození od soudních poplatků.

[7] Městský soud proto dospěl k závěru, že stěžovatel nespĺňuje zákonem stanovené podmínky pro osvobození od soudních poplatků, proto mu ho podle § 36 odst. 3 věty čtvrté zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „s. ř. s.“), se zpětnou účinností odňal, neboť stěžovatel podmínky nespĺňoval již od počátku.

II. Obsah kasační stížnosti

[8] Proti usnesení městského soudu brojí stěžovatel kasační stížností, ve které namítá, že bylo rozhodnuto o dříve přiznaném osvobození od soudního poplatku, což považuje za nezákonné odsouzení a další justiční zločin, který v důsledku zabrání přístupu k soudnímu projednání věci. Navrhuje proto zrušení usnesení a vrácení věci městskému soudu k dalšímu řízení. Společně s kasační stížností požádal stěžovatel o osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce.

III. Posouzení věci Nejvyšším správním soudem

[9] Nejvyšší správní soud posoudil formální náležitosti kasační stížnosti a shledal, že kasační stížnost byla podána včas a je přípustná. Soud poznamenává, že v souladu se závěry usnesení rozšířeného senátu Nejvyššího správního soudu ze dne 9. 6. 2015, čj. 1 As 196/2014-19, č. 3271/2015 Sb. NSS, není podání kasační stížnosti proti procesnímu rozhodnutí krajského soudu (s výjimkou procesního rozhodnutí, kterým se řízení o žalobě končí) spojeno s poplatkovou povinností ani s povinným zastoupením advokátem. Napadené usnesení nepochybně právě takovým procesním rozhodnutím je. Z toho důvodu ani soud nerozhodoval o žádosti stěžovatele o osvobození od soudních poplatků, jelikož ze soudního spisu neplyne, že by v posuzovaném řízení měly vzniknout jiné náklady než samotný soudní poplatek.

[10] Nejvyšší správní soud se zabýval návrhem stěžovatele na ustanovení zástupce pro řízení o kasační stížnosti. Vycházel z § 35 odst. 10 s. ř. s., podle kterého lze účastníku ustanovit

pokračování

zástupce, jestliže jsou u něj dány předpoklady pro osvobození od soudních poplatků a ustanovení zástupce je nezbytně třeba k ochraně jeho práv.

[11] Při úvaze, zda je v řízení o této kasační stížnosti nezbytné ustanovit k ochraně práv stěžovatele advokáta, vycházel Nejvyšší správní soud ze skutečnosti, že stěžovatel brojí proti usnesení, jímž mu bylo odebráno osvobození od soudních poplatků, které není skutkově ani právně nijak složité. V kasační stížnosti prezentuje (byť stručně) důvody, kterými zpochybňuje úvahu, na které je rozhodnutí městského soudu postaveno. Kasační stížnost tedy obsahuje dostatečné argumenty a ustanovení zástupce není k ochraně práv stěžovatele nezbytně nutné. Navíc je třeba poukázat i na skutečnost, že stěžovatel má vysokoškolské právnické vzdělání a v minulosti sám působil jako advokát. Nejvyšší správní soud proto návrh stěžovatele na ustanovení zástupce zamítl.

[12] Nejvyšší správní soud poté přezkoumal napadené usnesení městského soudu v rozsahu kasační stížnosti a v rámci uplatněných důvodů, ověřil při tom, zda napadené rozhodnutí netrpí vadami, k nimž by musel přihlídnout z úřední povinnosti (§ 109 odst. 3 a 4 s. ř. s.), a dospěl k závěru, že kasační stížnost je důvodná.

[13] Nejvyšší správní soud upozorňuje, že velmi podobnou věcí stěžovatele se již zabýval v rozsudcích ze dne 26. 8. 2019, čj. 1 As 260/2019-13, ze dne 5. 9. 2019, čj. 2 As 241/2019-12, a např. ze dne 26. 9. 2019, čj. 3 As 283/2019-12. Právě rozhodující senát se se závěry v uvedených rozsudcích ztotožňuje, proto z nich v následujícím posouzení vychází.

[14] Podle § 36 odst. 3 s. ř. s. *[ú]častník, který doloží, že nemá dostatečné prostředky, může být na vlastní žádost usnesením předsedy senátu zčásti osvobozen od soudních poplatků. Přiznat účastníkovi osvobození od soudních poplatků zcela lze pouze výjimečně, jsou-li pro to zvláště závažné důvody, a toto rozhodnutí musí být odůvodněno. Dospěje-li však soud k závěru, že návrh zjevně nemůže být úspěšný, takovou žádost zamítne. Přiznané osvobození kdykoliv za řízení odejme, popřípadě i se zpětnou účinností, jestliže se do pravomocného skončení řízení ukáže, že poměry účastníka přiznané osvobození neodůvodňují, popřípadě neodůvodňovaly. Přiznané osvobození se vztahuje i na řízení o kasační stížnosti.*

[15] Nejvyšší správní soud se otázkou, za jakých okolností lze zpětně odejmout přiznané osvobození od soudních poplatků, zabýval v rozsudku ze dne 19. 2. 2014, čj. 1 As 151/2013-38, jehož závěry lze plně vztáhnout i na nyní souzenou věc. Konstatoval, že norma uvedená ve čtvrté větě § 36 odst. 3 s. ř. s. pamatuje na dvě situace: v průběhu řízení se ukáže, že tu buď nikdy nebyly důvody pro osvobození (situace žadatele byla jiná, než z jaké soud ve svém rozhodnutí vycházel), anebo důvody pro osvobození tu sice v okamžiku rozhodnutí byly, ovšem v průběhu dalšího řízení se situace účastníka změnila.

[16] Zpětné odnětí osvobození představuje částečné prolomení zásady, podle níž je soud vázán svými předchozími rozhodnutími. Je nepřípustné, aby možnost odejmout osvobození zakládala soudu ničím a nijak nelimitovanou pravomoc kdykoliv v průběhu řízení změnit názor na správnost osvobození. Důvodem pro možnost aplikovat zpětné odejmutí osvobození bude situace, v níž se ukáže, že poměry účastníka byly jiné, než on sám tvrdil a které soud původně zjistil. Důvody, které městský soud použil pro své napadené usnesení, však existovaly již k datu původního rozhodnutí o osvobození stěžovatele a krajský soud z nich vycházel (majetkové poměry) nebo mu musely být zřejmé (charakter sporu vedeného stěžovatelem). Městský soud tak na základě totožného skutkového stavu, ze kterého vycházel též krajský soud, o podmínkách pro osvobození stěžovatele uvážil odlišně. Toliko jiný názor soudu na správnost osvobození od soudních poplatků však nemůže být důvodem pro jeho odnětí.

[17] Obdobné závěry lze najít též v civilní judikatuře vykládající srovnatelné ustanovení § 138 odst. 2 zákona č. 99/1963 Sb., občanského soudního řádu. Podle nich přiznané osvobození může soud odejmout jen ve dvou případech: jednak tehdy, pokud došlo ke změně poměrů osvobozeného a následkem této změny poměrů přestává být osvobození důvodné, jednak tehdy, pokud soud dodatečně zjistí, že poměry účastníka byly již v okamžiku přiznání jiné, než z jakých vycházel soud při přiznání osvobození. Pokud však poměry účastníka byly zjištěny řádně a nedošlo k jejich změně, není možné jednou přiznané osvobození odejmout jen proto, že soud změnil své hodnocení těchto poměrů. Při nezměněných poměrech účastníka, které byly zjištěny v okamžiku přiznání osvobození, je soud svým původním rozhodnutím vázán (viz též Drápal, L. - Bureš, J. a kol. Občanský soudní řád I, II. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 958 nebo Svoboda, K. - Smolík, P. - Levý, J. - Šínová, R. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 487; oba komentáře vycházejí z rozhodnutí NS SSR ze dne 7. 4. 1971, sp. zn. 1 Cz 18/71, č. 16/72 Sb. rozh. civ.).

[18] Nejvyšší správní soud proto uzavírá, že odejmutí osvobození od soudních poplatků stěžovateli bylo nezákonné. Tímto rozhodnutím samozřejmě Nejvyšší správní soud neříká, že stěžovatel měl skutečně být od soudních poplatků osvobozen. Pokud ale již v této věci osvobozen byl, nelze takovéto osvobození libovolně odejmout z důvodů, které uvedl v napadeném usnesení městský soud.

IV. Závěr a náklady řízení o kasační stížnosti

[19] S ohledem na výše uvedené dospěl Nejvyšší správní soud k závěru, že kasační stížnost je důvodná, a tak podle § 110 odst. 1 s. ř. s. napadené usnesení městského soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

[20] O náhradě nákladů řízení o kasační stížnosti rozhodne městský soud (§ 110 odst. 3 s. ř. s.).

P o u č e n í : Proti tomuto rozhodnutí **n e j s o u** opravné prostředky přípustné.

V Brně 14. listopadu 2019

JUDr. Petr Míkeš, Ph.D.
předseda senátu